

1

EKONOMİ'DEKİ SON GELİŞMELER

13 MART 2014, PERŞEMBE

YMM ODASI
PROF. DR. MUSTAFA A. AYSAN

1948'DEKİ EKONOMİK DURUM

2

TABLO I

<u>Ülke</u>	<u>ABD Doları</u>
Danimarka	689
Fransa	482
İtalya	235
Yunanistan	128
Türkiye	128
Lübnan	125
Mısır	100
İran	85

Kaynak: The Economy of Turkey, Dünya Bankası, 1951

- Büyük istatistik uzmanımız Ömer Celal Sarç, 1923-1939 dönemindeki toplam GSMH'nin, 1923'deki 696 milyon TL.'sından 2,6 kat artarak, 1938'de 1818 milyon TL 'sına yükseldiğini tahmin etmiştir.
- Bu tahminlere göre kişi başına gelirimiz, 1923'te 53 TL'si, 1938'de 108 TL.'sıdır. 1923'ten 1930'a kadar TL.'sı ABD dolarından daha değerlidir: 1 dolar 80 kuruştur. Buna göre kişi başına gelirimiz 1923'te 66 ABD dolarıdır. 1930'da dolar değeri, 1,3 TL'si olarak sabitlenmiştir. Buna göre, 1938'de kişi başı milli gelirimiz, ancak 83 dolara yükselmiştir. Artış, 1,26 kattır.

BUGÜNÜN EKONOMİ POLİTİKALARI

4

1. Dalgalanmaya bırakılmış ya da sabitlenmiş kur politikası içinde mümkün olduğu kadar düşük tutulan döviz fiyatları(mümkün olduğu kadar yüksek değerli TL) ile enflasyonu düşük tutma amacını güden düşük “kur politikası”,
2. Bütçe açıklarını en aza indirerek merkezi devlet harcamalarını kontrol ederek bütçe açıklarını azaltarak enflasyonu yavaşlatmaya çalışan bir “maliye politikası”,
3. Düşük döviz fiyatları nedeniyle artan dış alımın ve daha düşük hızda artan dış satımın sonunda ortaya çıkan yabancı para eksiklerini, yüksek faizlerle yurda döviz çekmeye çalışarak karşılamaya yönelik bir “ödemeler dengesi” politikası,
4. Yukardaki gelişmelerle içe doğru yabancı para girişlerini yüksek faizlerle korumaya çalışan ve yüksek faizli devlet borçlanmasını artırmaya yönelik bir “kamu borçlanma politikası”,
5. Bu gelişmeler içinde karşılanamayan yabancı para ihtiyaçlarını, dış borçlar, doğrudan yabancı sermaye girişleri ve özelleştirme gelirleri ile karşılamaya yönelik bir “yabancı sermayeyi özendirme politikası”,
6. Bu gelişmeler içinde sağlanan yüksek büyüme hızlarıyla çalışan sayısını artırmayı ve işsizliği azaltmayı amaçlayan bir “istihdam politikası”,
7. Yukarıdaki gelişmeler içinde karşılanamayacak finansman ihtiyaçlarını, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve benzeri kuruluşların kaynakları ve desteğiyle karşılamaya yönelik bir “dış ekonomik ilişkiler politikası”.
8. Yüksek oranda getirim yaratmak amacıyla teşvik edilen konut, alış-veriş merkezleri inşa edilmesine ve getirim paylaşımına dayalı bir yatırım politikası.
9. Yüksek talep yaratmaya yönelik bir özel kesim teşvik politikası.

1950-2012 DÖNEMİNDE ALINAN SONUÇLAR

5

<u>Yıllar</u>	<u>Yıllık Ort. Büyüme Hızı (1968 Fiyatları</u> <u>ile hesaplanan yıllık rakamlarla)</u>	<u>Yıllık Ortalama</u> <u>Enf. Hızları %</u>
1950-59	% 7,7	9,8
1960-69	6,4	5,4
1970-79	5,1	27,0
1980-89	4,2	50,4
1990-99	4,2	73,3
2000-09	3,4	20,8
2010-12	6,6	7,9

2000-2012 DÖNEMİ TASARRUF AÇIKLARI

6

	REEL GSYH	TÜFE	YABANCI PARA DÖVİZ AÇIĞI/ GSYH	TASARRUF AÇIĞI	
	YILLIK ARTIŞI	YILLIK ARTIŞ		GSYH %	
YILLAR	%	%	%	%	
2000	6.3	39.0	9.8	.-	
2001	-9.3	68.5	3.4	4.0	
2002	6.2	29.7	0.3	0.0	
2003	5.3	18.4	-2.5	-2	
2004	9.4	9.3	-3.7	-4	
2005	8.4	7.7	-4.6	-5	
2006	6.9	9.7	-6.1	-7	
2007	4.7	8.4	-5.9	-6	
2008	0.7	10.1	-5.7	-5	
2009	-4.8	6.5	-2.3	-2	
2010	8.9	6.4	-6.5	-6	
2011	8.5	10.5	-9.7	-9	
2012	2.2	6.2	-6.0	-6.0	

TASARRUF AÇIKLARININ TEMEL NEDENLERİ

7

<u>10 Yıllık Dönemler</u>		<u>Milli Gelirin Yüzdesi olarak yatırımlar</u>	<u>Milli Gelirin Yüzdesi olarak tasarruflar</u>	<u>Tasarruf fazla ve eksigi</u>
1950-59	%	13,8	e.e.	e.e.
1960-69		17,4	e.e.	e.e.
1970-79		21,1	18,6	-2,5
1980-89		21,3	20,2	-1,1
1990-99		24,3	21,5	-2,8
2000-09		18,7	16,8	-1,9
2010-12		20,0	17,3	-2,7

1950-2012 DÖNEMİNİN KRİZLERİ

8

<u>YILLAR</u>	<u>EKONOMİK KRİZ TİPİ</u>	<u>SÜRESİ</u>		
I.	1954-55	Tarım Üretim Krizi	5 Yıl	
	4 Ağustos 1958	Devalüasyon: 1 ABD doları=9.00TL Artış oranı % 222. 1 TL.'nin değeri 36 cent'ten 11 cent'e düştü. ABD dolarının önceki değeri 2,80 TL. (1946- 7 Eylül kararları)		
	27 Mayıs 1960	Türk Silahlı Kuvvetleri İhtilali Bulunan Hazine boş. Enflasyon hızı: <u>Toptan Eşya Fiyatları İndeksi</u> 1948- 100 1950- 97 1960- 255		
II.	1964-65	Borç Ödeme Güçlükleri		
		Yatırım <u>Hedef/Gerc</u>	Tasarruf <u>Hedef</u>	Dış Kaynak <u>Hedef</u>
		1961 15,7 -	12,4	4,0
		1963 17,0 -15,4	13,0	4,1
		1964 17,9 -15,3	13,8	4,1
		1965 18,3- 14,7	14,9	3,4
		1966 19,0 -17,6	15,8	3,2
		1967 19,4 -17,5	16,6	2,8

III.	1973-74	Yatırımların GSMH'nın %25'ine yükseltilmesinin (önceki dönemde %18'in altında idi) yarattığı dengesizlikler	
	1974-	OPEC'in yarattığı petrol şoku-Hızlı Borçlanma Enflasyon hızları: Yıllık % 20-25	
	1975-	Dünya Bankası, Türkiye'yi "Moratoryum" ülkeleri arasında sınıfladı.	
	1978-79-	Mazot Kıtılığı İki IMF anlaşması sonuç vermedi.	
	1970-79	Dönemin Yıllık Ortalama Enflasyon Oranı: % 27	
IV.	1979-80	Borç Krizi: 264 yabancı bankayla borç erteleme anlaşması	
	24 Ocak 1980 Kararları	% 48,2 oranında devalüasyon. ABD dolar, 47 TL.'sından 70 liraya yükseldi.	
	12 Eylül 1980 –	Ordu İhtilali Enflasyon, Ekim 1979'dan Ekim 1980'e kadar % 106.	
	1982-83-	Bankerler Krizi Döviz fiyatları önce günlük ayarlandı; daha sonra serbest bırakıldı. Dolar fiyatı, 1980-89 arasında 75 liradan 2121 TL'ına çıktı.	
	1980-89	Dönem Yıllık Ortalama Enflasyon Oranı: % 50,4	

V.	1988-89	Enflasyon Krizi:			
		<u>Yıllık Enflasyon Hızlar(%)</u>		<u>Yıllık Büyüme Hızları</u>	
		1983	37,1		
		1984	49,7	1980: %	1,1
		1985	44,2	1983	3,2
		1986	30,7	1986	7,9
		1987	55,1	1988	3,4
		1988	77,1	1989	1,7
		1989	64,3		

Dönemim Özelliği: 80'li yıllar ekonomik krizle başladı; dış desteklerle 1986'da kriz atlatıldı. 1989, yeni bir krizle bitti.

VI.	1990-94	Şiddetli finansal kriz (Borç Krizi)			
		<u>Büyüme Hızı</u>	<u>Yıllık Enflasyon Hızları</u>		
		1990 %	9,9	60,4	1990-99 Dönemi Yıllık Ortalama Enflasyon Hızı: % 73,3
		1991	0,3	71,1	
		1993	7,6	71,1	
		1994	-6,8	125,5	
		Devlet Borcu/Milli Gelir Oranı:		1992: %	29
				1999:	61

VII.	1997-98	Enflasyon Krizi:	
		<u>GSMH BÜYÜME %</u>	<u>TÜFE ENFLASYON</u>
		1995	76,1
		1996	-
		1997	8,3
		1998	3,9
		1999	6,1(-)
		2000	6,3
VIII.	1999-2002	1999	6,1 (-)
		2000	6,1
		2001	9,1 (-)
		2002	7,7
		2003	5,9
IX.	2008-2009	2004	9,4
		2005	8,4
		2006	6,9
		2007	4,7
		2008	0,9
		2009	4,7 (-)
		2010	8,9
		2011	8,5
		2012	2,2

KRİZ ORTAMININ SONUÇLARI

12

1. Yüksek büyüme hızlarına rağmen ekonominin işsizlik oranı %9'un altına düşürülememektedir.
2. Dış Ticaret ve cari işlemler açıkları, aynı sırayla, 2011'de GSMH'nin %14'üne ve %9'una yükselmiştir; bu düzeyde döviz açıklarının sürdürülmesi olanağı bulunamamıştır.
3. İç ve Dış Kamu Kesimi borcu, yüksek düzeyini korumakta; artması sürmektedir. 2012'de GSMH'nin % 42'si oranında dış borç düzeyi uluslararası standartlara uygun olsa da, bütçeden ve Hazine'den ödenen faiz yükü fazladır.
4. Bu politikalarla enflasyon çok azaltılmış, ama 2005'te %7,7 yıllık hıza düştüğü halde 2006'da %10'a yükselmiş, 2013'te % 6'ya düşmesi de kuşkuludur.
5. Bu politikalar, bölgesel kalkınmayı sınırlamakta, cömert teşviklere rağmen büyük şehirler dışında yatırım yapılmasını yavaşlatmakta ve nüfusun tehlikeli biçimde bir kaç büyük şehirde toplanmasına neden olmaktadır. Nüfusumuzun %20'sinin İstanbul'da toplanmış olması, trafik, çevre ve hava kirliliği, güvenlik, eğitim gibi temel sorunların çözümünü olanaksızlaştırmaktadır.
6. Bu nüfus yoğunlaşması, belediyelerin de teşvikiyle büyük rantlar yaratmakta, büyük şehirlerde yatırımları artırmakta ve yoğunlaşmayı hızlandırmaktadır.
7. Yüksek borçlanma, yüksek özelleştirme ve doğrudan yabancı sermaye girişi sağlama çabaları, ekonominin (ve toplumumuzun) dışa bağımlılığını artırmakta ve bu girdilerin her yıl daha da hızlanması gereğini yaratmaktadır. Oysa bu kaynaklar, görece olarak, "tek atımlık" geçici kaynaklardır.

SON ON YILIN SONUÇLARI

13

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Özel Tasarruflar	26	23	20	17	13	12	13	15	14	12	10	13
Özel Yatırımlar	-11	-13	-14	-17	-17	-19	-17	-18	-11	-16	-18	-19
Açık (-) Fazla (+)	15	10	6	0	-4	-7	-4	-3	3	-4	-8	-6
Kamu Tasarrufları	-7	-5	-4	-1	3	4	2	2	-1	2	3	2
Kamu Yatırımları	-4	-5	-4	-3	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4
Açık (-) Fazla (+)	-11	-10	-8	-4	-1	0	-2	-2	-5	-2	-1	-2
Toplam Açık (-) Fazla (+)	4	0	-2	-4	-5	-7	-6	-5	-2	-6	-9	-8
Cari Açık (+/-)	4	0	-2	-4	-5	-7	-6	-5	-2	-6	-9	-8
Toplam Yatırımlar	15	18	18	20	16	23	21	22	-15	-20	-22	-23
Toplam Tasarruflar	19	18	16	16	21	16	15	17	13	14	13	15
Cari Açık	4	0	-2	-4	-5	-7	-6	-5	-2	-6	-9	-8

ŞİMDİ NE YAPMALI? DÖRT DENKLİK SAĞLANMALI

14

- DEVLET BÜTÇESİ DENKLİĞİ
- KAYNAK-HARCAMALAR DENKLİĞİ (YATIRIM-TASARRUF DENKLİĞİ)
- DIŞ ÖDEMELER= DIŞ TİCARET DENKLİĞİ
- DEVLET İŞLETMESİ- ÖZEL İŞLETME DENKLİĞİ

TEŐEKKÜR EDERİM